

zasedat při všech veřejných císařských úkonech, tedy soudech, přinášení dávek z lén, při občerstvení u stolu a také při poradách a vyřizování všech ostatních záležitostí, při nichž dochází nebo bude docházet k tomu, že se společně sejdou, aby přispěli císařské důstojnosti a císařovu užitku. Chceme, aby se tento způsob zasedání podle pořádku, jenž byl vylíčen výše, vztahoval provždy i na nástupce řečeného arcibiskupa kolínského, trevírského a mohučského; ať se v naprosto žádné době nemůže vyskytnout ohledně těchto věcí nějaká pochybnost.

Kapitola IV O kurfiřtech obecně

(1) Dále stanovujeme, že kdykoli od tohoto okamžiku do budoucna dojde k tomu, že císařský dvůr se slavnostně sejde při nějakém zasedání, rozumí se jak při radě, tak u stolu a na libovolných jiných místech, na nichž římský císař či král zasedne spolu s kurfiřty, musí po pravém boku římského císaře či krále, bezprostředně po arcibiskupu mohučském nebo kolínském – rozumí se po tom z nich, jenž bude právě v té době, v závislosti na místě a na rozdílných krajích, podle znění své výsady zasedat po pravém boku císaře¹⁴³¹ – jako první obdržet místo k sezení český král, bude-li kníže korunovaný a pomazaný, a hned vedle něj jako druhý .. falckrabě rýnský, zatímco po levé straně, bezprostředně vedle toho z řečených arcibiskupů, který právě bude sedět po levém boku, obdrží první místo .. vévoda saský a po něm druhé .. markrabě braniborský.

(2) Dále, pokaždé, když Svatá říše bude právě bez svého vládce, bude mohučský arcibiskup oprávněn – jako byl oprávněn, jak známo, ode dávna – k tomu, aby písemně svolal ostatní řečená knížata, své společníky při volbě císaře; až se všichni, nebo aspoň ti, kdo se budou moci a budou chtít zúčastnit, společně shromáždí v době volby, bude úkolem řečeného mohučského arcibiskupa – a nikoho jiného z jeho spoluvolitelů – zjistit jednotlivě jejich volbu, a to v následujícím pořadí nejprve se dotáže arcibiskupa trevírského, jemuž náleží první hlas – podle našeho rozhodnutí i v souladu s tím, že mu, jak jsme zjistili, dosud náležel – dále arcibiskupa kolínského, jemuž

¹⁴³¹ Srov. kapitulu III.

přísluší důstojenství a povinnost vložit jako první římskému králi korunu na hlavu; jako třetího se zeptá českého krále, jemuž patří právem a zaslouženě díky jeho výsostnému královskému důstojenství prvenství mezi laickými voliteli; jako čtvrtého se bude ptát falckraběte rýnského, jako pátého vévody saského, jako šestého markraběte braniborského; hlasy jich všech zjistí řečený mohučský arcibiskup v předeslaném pořadí. Až s tím bude hotov, vyzvou jej naopak řečená knížata, jeho společníci, aby i on vyjádřil svůj názor a seznámil je se svou volbou.

(3) Dále, při slavnostním shromáždění císařského dvora poslouží markrabě braniborský římskému císaři či králi vodou, v níž by si mohl umýt ruce; prvním nápojem poslouží český král, jenž však, podle výsad svého království, není povinen poskytnout tuto službu s korunou na hlavě, pokud ze své vůle nebude chtít;¹⁴⁴¹ falckrabě přinese pokrm a saský vévoda se ujme služby podkoního, jak se podle zvyklostí dalo ode dávna.

Kapitola V O právu rýnského falckraběte a saského vévody

(1) Navíc, kdykoli se přihodí, jak bylo uvedeno výše, že Svatá říše bude právě bez svého vládce, tehdy bude slavný rýnský falckrabě, nejvyšší stolník Svaté říše, povinen stát se – k rukám budoucího římského krále v krajích kolem Rýna a ve Švábsku podle franského práva a z důvodu knížectví neboli falckraběcí výsady – správcem říše s pravomocí konat soudy, přidělovat církevní obročí, vybírat důchody a dávky, uvádět v držení lén, přijímat přísahy věrnosti místo Svaté říše a jejím jménem; to vše ale bude muset po volbě římský král v příslušné lhůtě obnovit a přísahy mu budou muset být znovu skládány; výjimku budou představovat pouze knížecí léna a ta, která se lidově nazývají vanlehen;¹⁴⁵¹ v jejich případě uvést v držení a vybrat dávky vyhrazuje pouze a jedině římskému císaři či králi. Falckrabě však vezme na vědomí, že se mu v době správcovství výslovně zakazuje provádět libovolné zcizování nebo zastavování, pokud by se týkalo císařského majetku. A podobně chceme, aby slavný vévoda saský, nejvyšší podkoní Svaté říše,

¹⁴⁴¹ Viz výsadu krále Albrechta ze 17. listopadu 1298, stvrzenou králem Karlem dne 7. dubna 1348. Zde listina 2.1.11.

¹⁴⁵¹ Léna udílená předáním praporce.

užíval téhož práva správcovství v těch oblastech, kde se zachovávají saská práva, a to tímž způsobem a za těchže podmínek, jak bylo uvedeno výše.

(2) I když je římský císař či král povinen poskytnout odpověď k případům, ohledně nichž o to bude žádán, jak to prý bylo zvykem ustanoveno, a to před falckrabětem rýnským, nejvyšším stolníkem Svaté říše a kurfiřtem, přesto falckrabě nemůže tento soud konat jinde než u císařského dvora, když bude římský císař či král právě přítomen.

Kapitola VI Jak se kurfiřti srovnávají s jinými obecnými knížaty

Nařizujeme, že při slavnostním shromáždění císařského dvora, kdykoli se bude v budoucnosti konat, řečení kurfiřti církevní i světské budou povždy zaujímat svá místa podle předepsaného pořádku a způsobu, napravo i nalevo, beze změn, a žádný jiný kníže, ať je libovolného stavu, důstojenství, výtečnosti či postavení, naprosto nesmí dostávat přednost před nimi ani před některým z nich, a to při libovolném úkonu týkajícím se dvora ani při chůzi, ani při sezení či stání; přitom důrazně připomínáme, že při takovýchto shromážděních dvora bude jmenovitě český král dostávat bez jakékoli změny přednost ve všech jednotlivých místech a při všech jednotlivých řečených úkonech před každým jiným králem – byť by se i skvěl libovolným jedinečným a zvláštním důstojenstvím –, pokud by se snad při nějaké příležitosti či z nějaké příčiny dostavil nebo byl právě přítomen.

Kapitola VII O nástupnictví knížat

(1) Mezi nespočetnými starostmi, jimiž se každodenně, kvůli zdaru Svaté říše – jíž s pomocí Boží šťastně stojíme v čele – vysiluje naše mysl, se naše přemýšlení upíná především k tomu, že mezi kurfiřty Svaté říše by mohla trvale zavládnout vytoužená a blahodárná věčná jednota a že srdce těch, jejichž prozíravost ve své době dokáže zmítajícímu se světu prospívat tím pohotověji a tím snáze, čím nepatrnější rozkol se mezi ně vplíží a čím čistší lásku se podaří ohlídat, by mohla trvale přebývat v upřímné lásce, pokud jen by se odstranily nejasnosti a pokud by právo každého z nich bylo jasně

vyhlášeno.¹⁴⁶¹ Nuže, bylo všeobecně, daleko široko rozhlášeno a takřka po celém světě proslula ta zřejmá věc, že slavný český král a slavný rýnský falckrabě, slavný saský vévoda a slavný markrabě braniborský díky moci svého království a svých knížectví mají spolu s dalšími knížaty, totiž knížaty duchovními, svými spoluvladyky, právo, hlas a místo při volbě římského krále, budoucího císaře, a že se zároveň považují, spolu s knížaty duchovními, za pravé a zákonné kurfiřty Svaté říše a že jimi jsou. Aby se mezi syny těchto světských kurfiřtů nemohla v budoucích dobách vyskytnout záminka k pohoršením a sporům ohledně práva, hlasu a řečené moci a aby se nemohlo obecnému dobru zabraňovat nebezpečnými průtahy, toužíme s pomocí Boží blahodárně předejít budoucímu nebezpečí, a proto stanovujeme a na základě císařské moci tímto po všechny časy platným zákonem nařizujeme, že poté, co světské kurfiřty, či kterýkoli z nich, přestanou být, přejde právo, hlas a moc této volby svobodně a bez námitek jakéhokoliv člověka na jejich zákonného prvorozeného syna laika, a kdyby ten nebyl, pak na prvorozeného syna tohoto prvorozeného, rovněž laika. Kdyby prvorozený odešel z tohoto světa bez zákonných mužských laických dědiců, pak z moci tohoto císařského výnosu přejde právo, hlas a moc oné volby na staršího bratra laika po pravé otcovské sestupné linii a potom na jeho prvorozeného, laika; takovéto nástupnictví – co do uvedeného práva, hlasu a moci – prvorozených synů a dědiců těchto knížat bude uznáváno po všechny časy, ovšem s tou podmínkou a v tom smyslu, že zemře-li kurfiřt nebo jeho prvorozený či starší syn laik a stane se, že zanechá zákonné mužské potomky laiky, kteří však nebudou dostatečného věku, pak jejich poručníkem bude starší bratr onoho prvorozeného, dokud starší z dědiců nedosáhne zákonného věku; chceme a nařizujeme, aby se za zákonný věk u kurfiřta považovalo osmnáct dovršených let a aby se to provždy dodržovalo; dokud se tento věk bude naplňovat, je poručník povinen chopit se v úplnosti a ihned spolu se svou povinností i práva, hlasu a moci i všeho, co s nimi souvisí.

(2) Jestliže se stane, že některé z těchto knížectví bude ve Svaté říši uprázdněno, pak císař či římský král, jenž v té době bude, se o ně bude muset a bude moci postarat jako o majetek, který zákonnou cestou přešel na něj a na říši, a to tak, aby provždy zůstávaly zachovány výsady, práva

¹⁴⁶¹ Začátek kapitoly VII má opět podobu jakési arengy, jež stává v úvodu listin.

a zvyklosti našeho Českého království týkající se volby krále – v případě uvolněného trůnu – obyvateli království, protože ti mají právo českého krále volit; tato volba se má provádět podle jejich výsad¹⁴⁷¹ – při zachování dávného zvyku –, jež obdrželi od svatých římských císařů či králů; nechceme, aby se těmto výsadám čímkoli předcházelo, naopak nařizujeme, aby si nyní i po všechny budoucí doby podržely ohledně svého obsahu i podoby nezpochybňovanou pevnost a platnost.

Kapitola VIII O svobodě českého krále a obyvatel jeho království

Svatí římsští císařové a králové, naši předchůdci, poshověli kdysi milostivě a učinili ústupek slavným českým králům, našim předkům a předchůdcům, a také Českému království a jeho koruně; chvályhodným zvykem – zachovávaným nepřetržitě po dlouhé časy a předepsaným zvyklostmi jeho uživatelů, a to bez zábrany opačného názoru či přerušování – bylo v tomto království od doby tak dávné, že po jiné dnes není památky, zavedeno, že žádný kníže, pán, šlechtic, rytíř, man, měšťan, občan, zkrátka žádná osoba v tomto království a na zboží k němu patřícím, ať se nachází kdekoli a je libovolného stavu, důstojenství, výtečnosti či postavení, nemůže být poháněna ani předváděna a nesmí ani nemůže být po všechny budoucí časy předvolávána před libovolného žalobce nacházejícího se u libovolného soudu mimo toto království neboli nemůže být poháněna jinak než před soud českého krále a soudců královského dvora; a proto tuto výsadu, zvyklost a ústupek na základě císařského vlivu a plné císařské moci s jasným úmyslem obnovujeme a také stvrzujeme a tímto svým provždy platným císařským ustanovením nařizujeme, že kdyby kdokoli z uvedených, ať už kníže, pán, šlechtic, rytíř, man, hradní pán, měšťan, občan či venkovan nebo kterákoli jiná osoba, byl pohnán či byla pohnána v libovolné době k libovolnému soudu mimo řečené České království v jakémkoli případě trestním, občanském či smíšeném nebo ohledně jakéhokoli jednání, naprosto není povinen či povinna uposlechnout nebo se před soudem zodpovídat. Jestliže se přihodí, že proti takto neposlušným či neposlušnému bude libovolný soudce, ustanovený mimo České království a požívající sebevětšího vlivu, soudně postupovat,

¹⁴⁷¹ Srov. listiny ze 7. dubna 1348.

konat proces a v jakýchkoli uvedených případech či jednáních libovolným způsobem vynášet a vyhlášovat výroky předběžné či konečné, ať jeden výrok či více, pak na základě uvedeného vlivu a výše připomenuté plné císařské moci takovéto půhony, příkazy, jednání a výroky, jakož i exekuce a vše, co by z nich nebo z některého z nich mohlo jakýmkoli způsobem plynout nebo mohlo být na jejich základě uskutečňováno či nastávat, prohlašujeme za zcela neplatné a liché. A přitom výslovně dodáváme a provždy platným císařským výnosem na základě téhož vlivu a výše uvedené plné moci nařizujeme, že tak, jak to bylo neustále zachováváno v Českém království od doby tak dávné, že po jiné není památky, právě tak nebude naprosto žádnému knížeti, pánovi, šlechtici, rytíři, manovi, měšťanu, občanu či venkovanovi, zkrátka naprosto žádné osobě neboli obyvateli již víckrát připomenutého Českého království, ať by byl libovolného stavu, výtečnosti, důstojenství či postavení, dovoleno, aby se odvolával k nějakému jinému soudu kvůli jednáním, výrokům předběžným či konečným nebo nařízením českého krále či jeho libovolných soudců, jakož i proti jejich exekucím, které byly proti němu u královského soudu nebo před soudem krále tohoto království či před soudy příslušných soudců učiněny či vyneseny, ať k nim již došlo, nebo teprve v budoucnu mají být vyneseny nebo mají nastat. A rovněž, takováto odvolání neboli apelace – stane-li se, že nějaká budou, proti tomuto nařízení, podána – již samotným tím skutkem pozbývají platnosti a sami odvolávající se vezmou na vědomí, že se svým činem vystavili trestu ztráty svých práv.

Kapitola IX O dolech zlatých, stříbrných a dalších

Tímto provždy platným ustanovením nařizujeme a s jasným úmyslem vyhlášíme, že naši nástupci, čeští králové, stejně jako všichni a jednotliví kurfiřti církevní i světské, jak v každé době budou, mohou spravedlivě držet a zákonně vlastnit veškeré doly a naleziště zlata a stříbra, cínu, mědi, železa, olova a libovolných dalších druhů kovů, a také soli, a to jak objevená, tak i ta, která v budoucnu, v kterékoli době, objevena budou v tomto království a v zemích a na zbožích tomuto království podléhajících nebo, což se týká řečených knížat, v knížectvích, zemích, panstvích a na jejich příslušenství; mohou je vlastnit se všemi právy, naprosto žádné nevyjímaje, tak jako mohou být či obvykle jsou takové statky vlastněny, a mohou mít židy

a vybírat mýto stanovené a určené v minulosti; tak, jak to mohli zákonně dělat naši předkové, čeští králové blahé paměti, i kurfiřti a jejich předkové i předchůdci až do dnešní doby a jako se to dodržovalo, jak je známo, podle starobylého chvályhodného a osvědčeného zvyku, předepsaného dávným a dlouhým během času.

Kapitola X O mincích

Vedle toho stanovujeme, že českému králi, našemu nástupci, jenž v té době bude, bude dovoleno a že bude oprávněn – tak, jak bylo odedávna dovoleno, jak známo, českým králům slavné paměti, našim předchůdcům, a tak, jak oni pokojně a stále byli oprávněni – nechávat razit a nařizovat ražbu mincí ze zlata a stříbra na kterémkoli místě a v kterékoli části království a všech jemu podléhajících zemí a zboží, tam, kde král rozhodne a kde se mu líbí, a to všemi způsoby a ve všech podobách, které se až do těchto časů v Českém království u těchto věcí zachovávají; a navěky bude budoucím českým králům povoleno, na základě tohoto našeho ustanovení a naší milosti, což obojí bude platit provždy, že mohou od libovolných velmožů, hrabat a jiných osob kupovat libovolné země, hrady, vlastnictví a statky neboli zboží, že je mohou shromažďovat nebo přijímat jako dar neboli darování, z libovolné příčiny, nebo jako zástavu, a to v postavení u těchto zemí, hradů, vlastnictví a statků či zboží obvyklém, to znamená, že se soukromé přijímá nebo přejímá jako soukromé, svobodné jako svobodné a statky, které se dávají jako léno, se opět kupují jako léno nebo se přejaté takto drží; ovšem tak, že čeští králové jsou zavázáni naplňovat a dodržovat – ohledně toho, co takovým způsobem získali či přijali a rozhodli se připojit k Českému království – dávná a obvyklá práva, která má na těchto statcích Svata říše.

Kapitola XI O svobodě kurfiřtů

Nařizujeme rovněž, že žádná hrabata, pánové, urození, leníci, manové, hradní pánové ani žádné osoby podléhající kostelu kolínskému, mohučskému a trevírskému, ať jsou libovolného stavu, postavení nebo důstojen-

ství, nesmějí být pohnáni před libovolný soud, působící mimo území, hranice a končiny těchto kostelů a jejich zboží, ani před žádný jiný soud, ať by byl kohokoli jiného, kromě soudu arcibiskupa mohučského, trevírského nebo kolínského a kromě soudu jejich soudců – to se zpětnou platností – a že po všechny budoucí časy nesmějí a nemohou být předváděni či předvoláváni, jak se to, podle našeho zjištění, dodržovalo v minulých dobách. Jestliže se stane, že poddaní kostela trevírského, mohučského nebo kolínského či některý nebo někteří z nich budou, oproti tomuto našemu výnosu, pro jakýkoli případ trestný, občanský či smíšený nebo z důvodu jakéhokoli jednání pohnáni před libovolný soud působící mimo území, hranice či končiny řečených kostelů nebo některého z nich, pak naprosto nejsou povinni uposlechnout či odpovídat a půhon, jednání i výroky prozatímní či konečné proti těm, kdo se nechtějí dostavit, ať byly od takovýchto cizích soudců vyneseny či učiněny, nebo vyneseny či učiněny mají být, stejně jako příkazy těchto soudců a provádění příkazů i všechny věci, které by na jejich základě mohly následovat, o které by se mohlo usilovat nebo které by mohly nastat, jsou našim rozhodnutím neplatné samy sebou. A výslovně dodáváme, že žádnému hraběti, pánovi, šlechtici, leníkovi, vazalovi, hradnímu pánovi, rytíři, manovi, měšťanu, venkovanovi, zkrátka libovolné osobě podřízené těmto kostelům nebo člověku této osoby, ať je libovolného stavu, důstojenství či postavení, nebude dovoleno odvolávat se u kteréhokoli jiného soudu před jednáními, výroky prozatímními či konečnými nebo nařízeními arcibiskupů a těchto kostelů či jejich časných úředníků nebo před výkonem těchto nařízení, jež budou proti jeho osobě učiněny či vyneseny, ať k nim již došlo nebo teprve do budoucna dojít má, pokud stěžovatelům nebude u řečených arcibiskupů a jejich soudů spravedlnost odírána. Odvolání učiněná proti tomuto nařízení příkazujeme nepřijímat a prohlašujeme je za marná a lichá. Pokud by se jim spravedlnosti nedostávalo, bude všem uvedeným povoleno odvolat se pouze k císařskému dvoru a soudu neboli získat slyšení u soudce, jenž přímo císařskému dvoru právě v té době předsedá; a ani v tomto případě se ti, jimž byla spravedlnost odpeřena, nesmějí odvolávat k žádnému jinému soudci nebo úředníkovi či pověřenci. Cokoli bude učiněno jinak, než bylo uvedeno výše, bude neplatné samo sebou. Chceme, aby toto ustanovení bylo na základě tohoto našeho císařského zákona v úplnosti rozšířeno na slavného .. falckraběte rýnského, slavného .. vévodu saského a slavného .. markraběte braniborského, světské kurfiřty neboli laiky, i jejich dědice,